

בס"ד

פרשת נשא תשפ"ב

פנינים מרבינו האור החיים הקדוש

לשון האוה"ח בפרשת ויקרא - ביאור הפגם הנגרם בזה שהמתחייב ממון לחבירו כופר ונשבע לשקר - חיסרון לנפשו לשפע נשמתו ולמקור נפשות עם בני"

(ב) והנה בפרשת ויקרא, מבואר גם כן דין זה: "וידבר ד' אל משה לאמר. נפש כי תחטא ומעלה מעל בד' וכחש בעמיתו בפקדון כו' ונשבע על שקרו כו' ושלם כו' וחמשותיו יסף עליו כו'. ואת אשמו יביא לד' איל תמים כו'" (ויקרא ה כ-כא, כד-כה).

וזה לשון האוה"ח: "עוד ירמוז שלשה דברים רעים הגורמת הנפש המרשעת: האחד, היא נחסרת מאורה וממעלתה, והוא אומרו 'נפש כי תחטא', לשון חיסרון בנפש עצמה. ב' 'ומעלה מעל בד'', על דרך אומרו אנשי אמת, כי אין לך נפש מישראל שאין שפע נשמתו יורד לה להתקיים, שזולת זה אין לה חיות כו'.

והנה בחטא האדם מהחטאים כאלה (משמע מזה, שפגם זה מיוחד לחטאים הללו של נשבע לשקר. ועי' להלן), הנפש ההיא שולטים ובשפעה החיצונים כידוע, ונהנים מהשפע האלקי, הרשעים ההם.

והוא אומרו 'ומעלה מעל בד'', כביכול - באור הנמשך ממנו. והוא סוד הרמוז באומרו (משלי כח כד) 'גוזל אביו ואמו וגו' חבר הוא לאיש משחית', פירוש, לצד שמתחבר לבחינת הרע הנקרא 'איש משחית'. והבן. (הקדושה - תיקון ובנין. הטומאה - השחתה וחורבן. צד הרע מתואר כ"שוא" [שקר]. אוה"ח שמות כ ז, בענין שבועת שוא).

הג', כי גם לכללות הקהל הוא גורם הכחשה, פירוש, לצד שכל ישראל כאחד - רעת אחד תוסבב רע לכל הנצר, והוא אומרו 'וכחש בעמיתו', שנעשית עמיתו כחושה מצדו רחמנא לצלן. והוא מה שרמז בפסוק 'גוזל אביו ואמו', ואמרו ז"ל (ברכות לה), 'אמו' זו כנסת ישראל (עי' אוה"ח ויקרא יט ג, וציוין: "ואל תטש תורת אמך, דא כנסת ישראל, מאן כנסת ישראל דא בניה כו' [זוהר ח"ב פה]. "מאן אמו', דא כנס', דאיתקרי אַם" [זוהר ח"ב קכד:]), כי באמצעות אנשי חיל, מתרבה בכללות עם ד', השלום והטוב והחיים" עכ"ל האוה"ח.

דהיינו שהמתחייב ממון לחבירו, וכופר בו ונשבע לשקר (א) מחסיר בזה מאור נפשו (ב) ומועל מעל בד' - נותן יכולת לחיצונים ליהנות משפע הקדושה הנובע אל 'נפשו', ממקור עליון, מנשמתו. דהיינו, לא רק זה שגורם חיסרון ל'נפש' שלו, אלא שנגרם בחטאו פגם לשורש העליון יותר - נשמתו, בזה כי החיצונים יונקים שפע הקדושה, משורש העליון.

(ג) ועוד יותר מזה, החוטא הזה גורם פגם לבחינת "אמו" - שורש נשמות ישראל. ומכח זה נסבבת רעה לכל עם ד'. (והיינו: א' פגם ל'נפש' החוטא. ב' רעה לחלק העליון שלו - יונקים השפע המושפע מנשמתו. ג' פגם ורעה לשורש כל נפשות עם בני ישראל - לנשמה הכללית).

לשון האוה"ח - המתחייב ממון לחבירו ומכחיש חיובו ונשבע לשקר מתואר כמועל מעל בד' וגורם גירעון ופגם במקור נפשות עם בני ישראל

(א) "וידבר ד' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעל מעל בד' ואשמה הנפש ההוא. והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו" (ה ו-ז). דהיינו, כל מי שנתיחייב ממון לחבירו, והכחיש חיובו, ונשבע כן - לשקר, חייב להחזיר לו את מה שהכחיש, ולהוסיף חומש ולהקריב קרבן, והוא הנקרא 'אשם גזילות'. (עי' רמב"ם הלכות גזילה ואבדה פרק ז).

וזה לשון האוה"ח (ה ו): "איש וגו' כי יעשו מכל וגו'. אמר 'למעל' ולא אמר 'ומעלה מעל', יתבאר על פי דבריהם ז"ל (ספרי פיסקא ב), שאמרו שהכתוב מדבר במשקר בממון חבירו ונשבע לו לשקר, והגם שכבר נאמר הדבר בפרשת ויקרא (ה כ-כו), חזר ונשנה לפרטי הדינים שנתחדשו בו.

כפי זה, יעיר הכתוב, כי משעת מעשה החטא, שהוא הגזל וכפירת ממון, יחשוב הוא 'למעל מעל בד' - לישבע בשמו כשיתבעוהו לדין, שאם לא כן, הוא בהשבונו. והוא אומרו 'כי יעשו מכל חטאת האדם', שהוא גזילת ממון חבירו, משעת מעשה הנה הוא מסכים 'למעל מעל בד''. (היינו שהנשבע בזה לשקר, מתואר כעושה "מעל בד'', עי' להלן, לשון האוה"ח בפרשת ויקרא, ובמה שיתבאר בזה).

ואשמה הנפש ההוא. לצד שהוא חטא בשבועה בד', יפעיל הגירעון בנפשו כו'. (ומבאר האוה"ח שישנם שני דיוקים בפסוק המורים על ענין זה: א' כתוב 'הנפש' בלשון יחיד - לא כתוב 'נפשות', על אף שלשון הכתוב לפניו ולאחריו נאמר בלשון רבים. ב' תיבת 'ההוא', מיותרת לכאורה].

[**ולכן**, מבאר האוה"ח, יש לומר ש]יעורר הכתוב שהפגם הַלְזַ יעשה רושם למקור נפשות עם בני ישראל שתִקְרָא 'נפש'. וכדי שלא תבין (בטעות) שעל [נפשו של] המועל הוא מַדְבֵּר, לזה אמר 'ההוא', ולא אמר 'ואשמה נפשו'. ועיין מה שאמרו בזהר (ח"ג טז). בפירוש פסוק 'נפשי אויתך בלילה' (ישעי' כו ט), בדיוק נכון" עכ"ל האוה"ח.

והיינו שהמתחייב ממון לחבירו, וכופר בחיובו ונשבע שכן הוא האמת - והוא באמת משקר בדבריו ובשבועתו, הרי שהוא (א) מועל מעל בד' (ב) ופועל גירעון - פגם, למקור נפשות עם בני ישראל; 'נפש' האמור בכתוב, הוא רמז לכנסת ישראל (זוהר ה"ל, ואוה"ח ויקרא כו ל - "וגעלה נפשי אתכם) כו'. גם נתכוון שלא יתנבאו עוד בישראל נביאים, כי לא יופיע ד' שכינתו המתייחס לה בחינת 'נפש' בהם").

הפגמים המבוארים באוה"ח אמורים בדווקא לענין הכופר בממון ונשבע לשקר - מה הוא הסבר הקשר בין שבועה לשקר ופגם במקור נפשות עם בני ישראל

(ג) והנה יש לשאול האם חומר הפגם המתבאר בדברי האוה"ח הללו (בפרשת נשא ובפרשת ויקרא), נאמרים במיוחד לענין האיש החוטא בחטא הזה - כופר בממון ונשבע לשקר, או שהוא דבר האמור לענין כל חטא וחטא, שגורם פגם לנפשו ולכנסת ישראל.

ולכאורה נראה, שמדוייק בלשון האוה"ח, שכל ענין הפגם המתבאר באוה"ח, אמור בדווקא לענין חטא זה של כופר ממון ונשבע לשקר: א' לשון האוה"ח בפרשת נשא הוא כ"ך: (א) "לצד שהוא חטא בשבועה בד' יפעיל גירעון בנפש". (ב) "יעורר הכתוב שהפגם הלז (- הזה) יעשה רושם למקור נפשות עם בני ישראל". הרי מבואר שדווקא מצד זה שהחטא היא בשבועה לשקר, נסבב פגם כזה, ולכן לשון האוה"ח הוא "שהפגם הלזה" - דווקא פגם הנסבב משבועה זו, גורמת ענינים אלו.

וכן משמע מלשון האוה"ח בפרשת ויקרא, הנ"ל, שהרי לשון האוה"ח שם הוא כ"ך: "והנה בחטא האדם מהחטאים האלה" - נסבב הפגם המפורט שם. ויש לברר מהו הענין המיוחד בחטא זה של נשבע לשקר שמסבב פגם מיוחד זה - בנפשו, נשמתו ושוורש נשמת ישראל.

[הבהרה: האוה"ח (ויקרא יט ג) מבאר, שהענין של גוזל אמו - כנסת ישראל, אמור גם באופן ש"האדם ממעיט במצוה הצריך עשות". וכן מבואר בגמרא ענין זה על האיש שאינו מברך ברכת הנהנין, מ"מ מדברי האוה"ח הנ"ל בפרשת נשא ובסוף פרשת ויקרא, משמע, שבאמצעות שבועה לשקר נסבב פגם לבחינת כנס"י באופן שרשי ויסודי - במקום עליון, ביותר. ולזה יש לשאול ולברר מה הוא זה הקשר בין שבועת שקר לכנסת ישראל במקור שרשה העליון].

שני מהלכים בביאור התוארים שבמדרש של חיי המלך והמלך עצמו - בירור שיטת האוה"ח שהשבועה מקושר לספירת הבינה ולכן הנשבע לשקר גורם חיסרון למקור נפשות בני ישראל שהיא בבינה

(ד) ויש לבאר הדברים על פי מה שנתבאר בפנימיות התורה בענין הגדרת מהותה של "שבועה". (אין לי עסק בנסתרות, ואתנהג כסופר המעתיק בדיוקנות). הנה זה לשון הספרי (ריש פרשת מטות): "מה הפרש בין נדרים לשבועה, בנדרים כנודר בחיי המלך, בשבועה כנשבע במלך עצמו, אע"פ שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, 'ח' ד' וחי נפשך אם אעזבך'" (מלכים ב' ד ל). (ועל פי זה מבאר הרמב"ן [במדבר ג] והמלבי"ם [שם] טעמו של דבר שבנדר לא כתוב "נדר בד'" אלא נדר לד'" ומשא"כ בשבועה שכתוב בו לשון של "שבועה בד").

ויש לברר מה הוא שני הגדרות הללו של "בחיי המלך" ושל "במלך עצמו". (עי' רמב"ן עה"ת במדבר ל ג, ובחי' על הש"ס, מסכת שבועות כט. הובא זה בריקאנטי עמו' קצ ע"ד).

וישנם בזה שני מהלכים, וזה לשון הריקאנטי (קצ ע"ד): "כוונת הרב ז"ל (- הרמב"ן) כי 'חיי המלך' רומז לבינה, ו'המלך' לתפארת" (ולשון נדר, יש מפרשים נ' דרים, כלומר, שהם מכוונים לנ' שערי בינה" עכ"ל הריקאנטי לעיל שם). [זה מהלך אחד].

ולהלן שם מבאר הריקאנטי: "והנה החוטא בנדר ועובר בבל תאחר, הוא חוטא בחיי המלך, היא אם הבנים שמחה, שנאמר (משלי ב ג) כי אם לבינה תקרא כו'. אמנם החוטא בשבועה הוא מפריד בין המדות, ויותר באחרונה הנקראת שבע שנאמר (בראשית כו ג) ויקרא אותה שבעה, והרי הנשבע לשקר כאילו מפרידה מן הבנין כמה דאת אמר (ישעי' נ א) 'ובפשעכם שולחה אמכם'.

[מהלך שני:] ויש מפרשים כי 'המלך' היא הבינה הנקראת 'מלך', ו'חיי המלך' - החכמה, סימן לדבר (קהלת ז יב) והחכמה תחיה בעליה" עכ"ל הריקאנטי.

דהיינו שנחלקו המקובלים אם ענין השבועה מושרש בספירת התפארת (מהלך א' הנ"ל) או בספירת הבינה (מהלך ב' הנ"ל).

ויש לברר מה הוא שיטת האוה"ח בזה. ויש לבאר, שהאוה"ח סובר כהמקובלים האומרים שהשבועה מושרש בספירת הבינה. שהרי האוה"ח (הנ"ל בפרשת נשא ופרשת ויקרא) מבאר שהנשבע לשקר מסבב חיסרון (- "גירעון") ופגם למקור נפשות עם בני ישראל - אמו, כנסת ישראל. (היינו: שכונה עילאה - שורש נשמות ישראל; כנס"י". השכינה שהיא מקור הקדושה, שממנה מוצב הנשמה העליונה" עכ"ל האוה"ח דברים כ טו סו"פ שופטים). **והיינו** שהפגם מגיע לספירת הבינה שהיא בחינת כנסת ישראל וכמו שנתבאר מהזוהר הקדוש (ח"ב פה, קכד).

[ועיין עוד, נפש החיים שער א פרק ד "ונשמת החיים של הכסא כו' הכסא", פרק יז "שורש הנשמה סוד כנסת ישראל שהיא שרש הכנס" של כל נשמות ישראל יחד", פרק יט "והוא הנשמת חיים של האדם כו' ויפח כו' נשמת חיים"]. (וע"ע כללי מאמר החכמה אות ז, טו, אוה"ח שמות ל יג, ובאוה"ח דברים כט יז, כסא - בינה, בריאה. ואכמ"ל).

הרי שמיושבים בזה שני השאלות הנ"ל: א' הקשר שבין שבועה לשקר ופגם במקור נפשות ישראל הוא זה כי שורש ענין השבועה נאחז ומקור לספיקת הבינה - במלך עצמו, [ואשביעך ב"ב"ד (בראשית כד ג); "ומעלה מעל בד' - למעל מעל בד'". ודו"ק]. ולכן הפוגם בזה, מגיע הפגם בייחוד, אל מקור שורש נפשות בני ישראל. ב' וכן מבואר שיטת האוה"ח, שענין השבועה הוא מקושר לספירת הבינה - שורש נשמת בני ישראל.

(אציין: מדברי הנפש החיים, שער א פרק טז - בסופו "חיי המלך", [וצריך ללמוד כל הפרק], משמע שסובר ש"חיי המלך" היינו בינה, וא"כ השבועה שהוא במלך עצמו היינו בתפארת [כהמהלך הראשון הנ"ל בריקאנטי]. ואולם במפרשי נפש החיים, צויין לדברי הגר"א בספרא דצניעותא פ"א דף ד, ושם מבואר ש"חיי המלך" היינו בחינת החכמה. ולפ"ז במלך עצמו היינו בינה. וזה כשיטת המקובלים בהמהלך השני הנ"ל, וכשיטת האוה"ח הנ"ל, שהשבועה - במלך עצמו היינו בבינה. [וכן העיר בהפירוש גבורת יצחק על הנפש החיים עיין שם]).

וזאת למודעי, שאין לי עסק בנסתרות כלל, וציינתי הענין משום, שנראה לפי האמת שמבורר בזה מאד, עומק דברי האוה"ח, המדגיש בייחוד בחטא זה של שבועת שקר, שנסבב חיסרון למקור שורש נשמת ישראל, ימלא ד' חיסרונה בקרוב ויהי אור הלבנה כאור החמה בב"א.

הגליון הזה נתנדב לע"נ מרת בריינא זלאטא ע"ה ב"ר ראובן יצחק שליט"א נפטרה כ"ז סיון תשע"ז	הגליון הזה נתנדב לע"נ איש נעים הליכות, שריד לדור ישן, הרה"ג ר' אלחנן בן הרב פריץ זצ"ל, נפטר שב"ק כ"ג סיון תשע"ז	הגליון הזה נתנדב לע"נ מרת בריינא זלאטא ע"ה ב"ר ראובן יצחק שליט"א נפטרה כ"ז סיון תשע"ז
---	---	---